

Вилоят Туркистондаги аҳоли зич яшайдиган районлардан бири бўлганлиги сабабли, унинг табиий фаунасига катта таъсир кўрсатилган. Бу ерларда Туркистонга хос ҳайвонларнинг баъзи турлари учрайди: бўри, тулки, қуён, чиябўри, жайрон ва жайра, тўқайзорларда эса қирғовул, лойхўрак, ўрдак яшайди. Бу ерда қушлардан яна сўфитўрғой, чумчуқ, зарғалдоқ, судралиб юривчилардан геккон, калтакесак, тошбақа, сариқ илон, эчкемар, кемирувчилардан кўрсичқон, кичик қўшоёқ, қумсичқон, типратикан, каламуш ва бошқалар учрайди.

ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИ ЭКОЛОГИК ВАЗИЯТИ ВА ГЕОГРАФИК ЖАРАЁНЛАРНИНГ ЖАДАЛЛАШУВИ

Холдорова Г.М., Ҳазраткулова Г.М.

Жиззах давлат педагогика институти

Геоэкологик хавфсизликни таъминлаш инсониятнинг бугунги ва эртанги кунини белгиловчи энг муҳим муаммолардандир. Бу муаммо худудий хусусиятларга эгаллиги ва айниқса унга бўлган муносабатнинг турличалиги билан характерлидир. Бу ҳолатни Жиззах вилояти мисолида кўришимиз мумкин.

Инсон ва табиат ўртасидаги муносабатлар муайян қонуниятлар асосида ривожланиб боради. Мазкур қонуниятларнинг бузулиши эса экологик инқирозга олиб келади. Сўнги йилларда фан ва техниканинг жадал тараққиёти, инсоннинг табиатга бўлган таъсирининг тўхтовсиз ортиб бориши ва шу туфайли табиатда юз бераётган қатор салбий ўзгаришлар инсон саломатлигига сезиларли таъсир кўрсатмоқда.

Атроф-муҳитни асосан икки манба: табиий омиллар ва инсон фаолиятининг маҳсули – антропоген манбалар ифлослантиради. Жиззах вилоят экологик шароитини ифлослантирувчи табиий омилларга чўлланиш, тоғ жинсларининг емирилиши ва бошқа табиий омиллар кирса, антропоген ифлослантирувчи манбалар сифатида асосан мавжуд саноат корхоналари, автомобил, ҳаво, темир йўл транспорти чиқиндилари шунингдек, турли ёкилгиларнинг ишлатилиши натижасида ҳосил бўладиган зарарли моддаларни кўрсатиш мумкин. Вилоятимизда назоратдаги объектлар сони 269 та бўлиб, саноат корхоналари сони 108 та, транспорт корхоналари 161 та ташкил этади. Ҳозирги кунда, вилоят атмосфера ҳавосини турли ифлосланишлардан муҳофаза қилиш, ҳаво таркибидаги зарарли моддалар миқдорини камайтириш, ҳеч бўлмаганда ҳозирги ҳолатда сақлаб қолиш чора тадбирларини олиб бориш лозим. Ҳавонинг ифлосланиши айниқса геоэкологик шароитнинг ниҳоятда ёмонлашувига олиб келади. Ифлосланган атмосфера ҳавосининг атроф муҳитга, ўсимликларга, инсоннинг соғлигига ва турмуш тарзига салбий таъсири жуда каттадир. Вилоятда атмосфера ҳавосига 2016 йил якуни билан зарарли ташлама ташланаётган корхона ва ташкилотлар қуйидагиларни ташкил қилади:

Саноат корхоналари бўйича атмосфера ҳавосини ифлослантирувчи моддалар статистик ҳисоботи бўйича 45,425 минг тоннани ташкил қилган бўлиб ўтган 2015 йилга нисбатан 24,767 минг тоннага камайган. Кўчма

манбалардан бирламчи маълумотларга кўра 2016 йил давомида 33,740 минг тонна зарарли моддалар ташланиб, бу кўрсаткич 2015 йилга нисбатан ташламалар миқдори 7,669 минг тоннага камайган. Бунга сабаб 2016 йил давомида автотранспорт воситаларининг сони 1411 донага ошган.

Тадқиқотлар натижалари шуни кўсатадики, атмосфера ҳавоси ифлосланган ҳудудларда касалликларнинг кўпайиши кузатилади. Атмосферага чиқарилаётган ҳавони ифлослантирувчи моддаларнинг умумий миқдори бўйича Ўзбекистонда биринчи ўринда Олмалиқ – 145 минг т, Ангрен – 126,2 минг т, Фарғона – 88,8 минг т, Қарши – 73,4 минг т, Навоий – 57,9 минг т, Жиззах – 24,8 минг т, Тошкент – 23,2 минг т, Чирчиқ – 21,9 минг т, Бекобод – 15,1 минг т, Самарқанд – 13,6 минг т ва бошқалар туради. Ҳавога чиқарилаётган чиқиндиларнинг катта қисми газсимон ва суюқ моддалар бўлиб, уларнинг таркиби кўпроқ олтингугурт ангидриди, азот оксиди, углерод оксиди, углеводород, учувчи органик бирикмалар ва бошқалардан иборат.

Жиззах вилоятида антропоген ландшафтларда олиб борилаётган ишлар таъсирида ҳам атроф муҳитнинг ифлосланиши кузатилмоқда. Бундай жараён айниқса экин майдонларида, аҳоли манзиллари атрофида, саноат корхоналари яқинида, ирригация иншоотлари ва фойдали қазилма конлари мавжуд ҳудудларда кучли ривожланган. Масалан, Жиззах вилояти ҳудудидаги Маржонбулоқ олтин кони атрофида тупроқ қоплами ва рельефнинг кучли ўзгарганлигини, ўсимликларнинг зарарланганлигини кўриш мумкин. Бундай ҳолат йирик саноат марказлари атрофида, яъни Жиззах, Дўстлик, Пахтакор, Даштобод ва Зомин ҳамда Ғаллаорол туман марказларида ҳам катта миқёс ва кўламга эга. Вилоят ҳудудида атмосфера ҳавосини ифлосланиш даражасини назорат қилиш пости ташкил этилмаган. Атмосфера ҳавосининг ифлосланиш даражасини мунтазам равишда назорат қилиб бориш учун гидрометеорология постларини ташкил қилиш бўйича бир неча бор хатлар орқали мурожаат қилинган булсада ижобий жавоблар олинмади. Вилоятнинг экологик ҳолатини яхшилаш учун биринчи навбатда атроф-муҳит ифлосланишини ҳар томонлама, мукамал ва изчил ўрганиш талаб этилади. Қолаверса, минтақа аҳолиси ўртасида экологик маданиятни шакллантириш ишларини жадал олиб бориш ва табиатни асраб-авайлашни таъминлашнинг ҳуқуқий меёрларини яратиш зарур. Вилоят атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш инспекциясининг маълумотлари асосида шуни айтишимиз мумкинки, йўл ҳаракати хавфсизлиги бошқармаси ва санитария эпидемиология давлат назорати маркази билан ҳамкорликда Ўзбекистон Республикаси «Атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш тўғрисида» ги қонуни талабларини бажарилиши юзасидан ҳар йили ҳамкорликдаги тадбирлар режаси ишлаб чиқилиб, тадбирларда белгиланган муддатларда ишлар ташкил қилинмоқда. Масалан, вилоятда ўтказилаётган «Тоза – ҳаво» тадбири ойлигида ҳамкорликда ишлар олиб борилмоқда.

салбий оқибатларга олиб келувчи табиий географик жараёнларнинг олдини олиш ва ландшафтлар шароитини аҳоли ҳаёти учун оптималлаштириш мақсадида қуйидаги тадбирларни амалга ошириш зарур деб ҳисоблаймиз:

1) Турли зараркунанда хашоратларга ва бегона ўтларга қарши ишлатиладиган кучли пеститсидлардан воз кечиш ва бошқаларни мумкин қадар кам ишлатиш.

2) Сув ва шамол эрозиясини камайтириш учун қиялиги 2-3 м дан ошадиган ёнбағирларидаги экинларни жўяклар билан ёки бостириб суғориш ўрнига томчилатиб суғоришдан фойдаланиш. Томчилатиб суғориш ,яъни ўсимлик илдизига сув бериб суғориш, жуда катта миқдордаги сувни тежайди, тупроқ ювилишининг олдини олади ҳамда тузлар мигратсияси камаяди.

Жиззах вилоят экологик ҳолатини яхшилаш ва инсон саломатлигига зарарли бўлган таъсирларни камайтириш учун қуйидаги тадбирларни амалга ошириш зарур деб ўйлаймиз:

- табиий ресурслар, жумладан сув, ер, минерал хом ашё, биологик ва асосан қайта тикланмайдиган табиий ресурслардан оқилона ва комплекс фойдаланиш;

- вилоят микёсида атроф муҳитнинг ифлосланиш даражасини экологик, гигиена-санитария меъёрлари асосида қатъий назорат қилиш;

- саноат корхоналаридан атмосферага чиқаётган турли газлар ва сув хавзаларига чиқарилаётган ташлама сувларининг доимий мониторингини шакллантириш;

- вилоят аҳолисини сифатли ичимлик суви, озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни янада яхшилаш;

- тупроқ шўрланишини олдини олиш мақсадида вилоят ҳудудининг тупроқларини ўрганиш ва баҳолаш асосида суғоришнинг янги усулларида фойдаланиш;

- вилоят экологик ҳолати билан боғлиқ бўлган касалликлар ўчоқлари ҳамда тарқатиш ареалларини аниқлаш ва карталаштириш.

Экологик шароит мувозанатининг барқарорлигини таъминлашни илмий асосда шакллантириш билан бирга умумхалқ ишига айлантириш барчамизнинг вазифамиздир.

INSON VA TABIAT

Hoshimov A.N. Akbarov G'.A

Qo'qo davlat pedagogika instituti

Tabiiy muhitning buzilishi nafaqat tabiiy komplekslar balki, odamlarning hayot va faoliyat sharoitlarining buzilishiga ham olib keldi.

Bu muammo so'nggi yillarda yanada keskinlashdi. MDHga a'zo bo'lgan bir qancha mamlakatlarning bozor iqtisodiyotiga betartib suratda o'tishi, tabiiy va mineral-xom ashyo zaxiralaridan foydalanishda boshqaruvning barham topgani, nazorat qilinmaganligi natijasida ular tashib ketila boshlandi. Vahshiylarcha qazib olindi va arzon narxlarda eksport qilindi. Benihoya ulkan moddiy boyliklar, insoniyatning noyob yutuqlari vijdonsizlarcha o'g'irlab ketilmoqda, yo'q qilib tashlanmoqda. Bu bilan butun atrof muhitga ham juda katta zarar yetmoqda, iqlim buzilmoqda. Eng yomoni esa bir necha avlod kishilarining tabiiy hayot va faoliyat sharoitlariga putur yetmoqda.

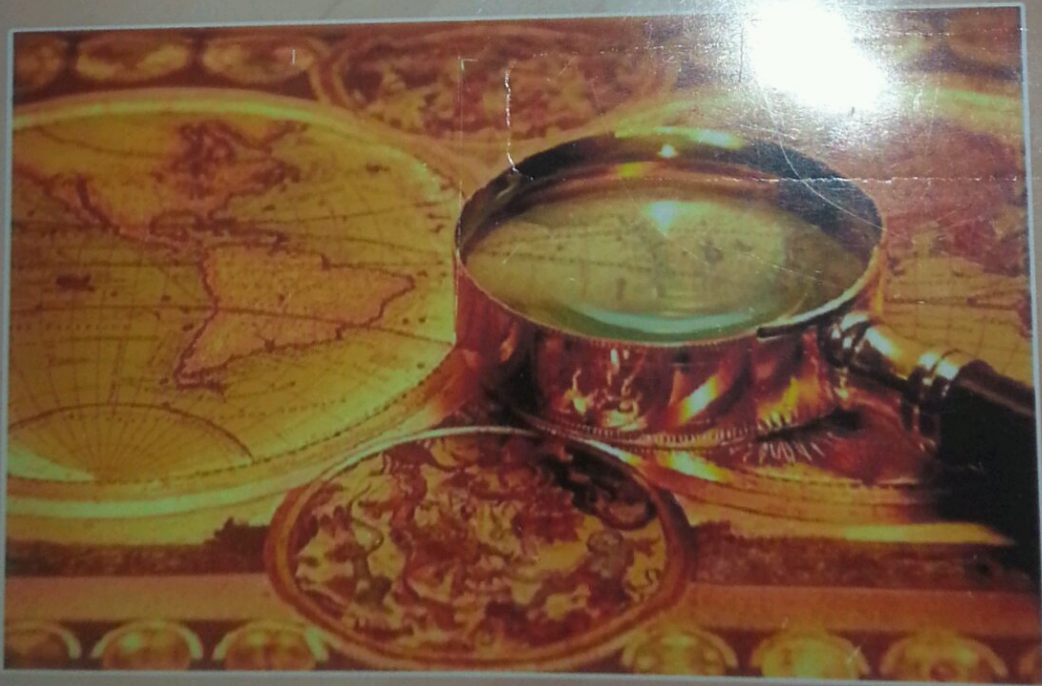
Холиқова М.О. Navoiy viloyatida suvdan samarali foydalanishning geografik muammolari.....	178
Хисматова Х.Ф. Минеральные удобрения и их воздействие на почву.....	180
Хамрокулова Х.З. Кемирувчилар (rodentia) туркумининг айрим вакилларининг биоэкологик хусусиятлари ва уларнинг келтириб чиқарадиган геоэкологик муаммолари.....	183
Ходжиматов А.Н., Холмуродов Ш.А., Нугманова А.А., Джураев М.Э. Тупроқ ҳосиятларга бой компонент.....	186
Ходжиматов А.Н., Холмуродов Ш.А., Ибройимов Ш.И., Умаралиева М.Ф. Самарқанд вилояти табиий шароитининг рекреация ва экотуризм жиҳатлари.....	189
Холдорова Г.М., Хазраткулова Г.М. Жиззах вилояти экологик вазияти ва географик жараёнларнинг жадаллашуви.....	192
Хошимов А.Н., Акбаров Ғ.А. Инсон ва табиат.....	194
Хурсанов Д.Б. Дельта ландшафт структурасининг шаклланишида рельефнинг роли.....	196
Хидиров М.Ш., Аллаёров Р.Х., Бўрибеков М.Ф. Дарё танглари экотуристтик объект сифатида.....	198

П ШЎЪБА. ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ ГЕОГРАФИЯ ВА ДЕМОГРАФИЯ МУАММОЛАРИ

Қаюмов А.А., Усманов З.К. Ўзбекистон транспорт-географик ўрнининг асосий хусусиятлари.....	203
Ахунбобоев М.М., Хидиралиев К.Э., Пайзиева М.У. Табиий ресурслардан оқилон фойдаланишининг иқтисодий географик жиҳатлари.....	206
Абдуллаев А.Г., Жобборов О.Б. Аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш ва озиқ-овқат хавфсизлиги масалалари.....	207
Абдуназаров Х., Омонтурдиев А., Чориев А. Денов туманини ижтимоий ва иқтисодий ривожлантириш масалалари.....	210
Акарбов Ғ.А. Фарғона вилоят рекреация минтақаларининг экологик ҳолати ва ривожланиш муаммолари.....	213
Boymurodov R.Z. Mustaqillik yillarida Xorazm viloyati aholisining rivojlanish xususiyatlari.....	216
Бердикулова М.Т. Қашқадарё вилоятида меҳнат ресурсларидан фойдаланиш ва аҳоли бандлиги.....	218
Джураев М.Э., Ахунбобоев М.М., Сатторов С.М., Зиқиров И.Я. Туристтик бозор сегментлари.....	220
Ембергенов Н.Ж., Турсынов М.Ж., Отеўлиев М.О. Қорақалпоғистон Республикасида ишлаб чиқариш тармоқларини ривожлантиришининг айрим масалалари.....	222
Жумаханов Ш.З. Эрон ташиқи сиёсий фаолиятининг тарихий географик таҳлили.....	224
Жумаева М.В. Navoiy viloyati ijtimoiy sohalarini rivojlanish istiqbollari.....	228
Исломов И.Н., Афенов Н.Н. Шаҳар атрофи хўжалиги тўғрисида илмий-назарий ёндашувларга алоқадор масалалар.....	230

ГЕОГРАФИЯ ВА ГЕОГРАФИЯ ТАЪЛИМИДАГИ МУАММОЛАР

**мавзусидаги республика конференцияси
МАТЕРИАЛЛАРИ**

Тошкент – 2018

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ЎЗБЕКИСТОН ГЕОГРАФИЯ ЖАМИЯТИ

**НИЗОМИЙ НОМИДАГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ**

**“ГЕОГРАФИЯ ЎҚИТИШ МЕТОДИКАСИ”
КАФЕДРАСИ**

**“ГЕОГРАФИЯ ВА ГЕОГРАФИЯ
ТАЪЛИМИДАГИ МУАММОЛАРИ”**

Республика миқёсидаги илмий - амалий конференцияси

МАТЕРИАЛЛАРИ

Тошкент, 30 май 2018 йил

Тошкент – 2018

Отажонов Ш.Э., Бердиев Г.Х., Отажонова С.Р. <i>Ўзбекистонда экологик туризмни ривожлантириш истиқболлари</i>	115
Рафиқов В.А. <i>Орол денгизининг қуриган қисми геосистемаларини бошқаришнинг табиий географик ва экологик жиҳатлари</i>	117
Рафиқова Н.А. <i>Табиатдан фойдаланишида табиий-антропоген жараёнларни бошқариш</i>	120
Расулов А. Б. <i>Қуйи зарафшон округидаги шаҳарлар атмосфера ҳавосини баҳолаш индикаторларини аниқлаш хусусида</i>	123
Солиев Э.А. <i>Айрим шаҳарлар иқлими ва улардаги фарқлар таҳлили</i>	128
Сафаров У.Х., Юлдашов А.У., Ибройимов Ш.И., Бўрибеков М.Ф. <i>Экологик туризмнинг мазмун-моҳияти хусусида</i>	131
Sadinov J.S., Tursunboyev Sh.O. <i>Relyef omillarining o'simliklar tarqalishiga ta'siri</i>	133
Shamsuvalieva L.A., Sadinov J.S. <i>Tuproq va indikator o'simliklar</i>	134
Толепбергенов М.Ж. <i>Геоморфологические особенности плато Устюрт</i>	136
Умарова А., Гаипова Р., Умаров Е.К. <i>Орол экологик инқирозининг келиб чиқиши ва уни юмшатиш масалалари</i>	139
Usmanova R., Baxriddinova M. <i>Karst g'orlari - tabiatning noyob yodgorligi</i>	141
Usmonov Y.Q., Juraxujayev D.D., Usmonova N.M. <i>Jizzax viloyati bo'z tuproq zichligining unumdorlikka ta'siri</i>	143
Usmanova R. <i>Dam olish zonalarini tashkil etishda rekreatsiya resurslaridan foydalanish masalalari</i>	144
Ҳожиматов А.Н., Юлдашов А.У., Джураев М.Э., Рисқибоева М.О. <i>Ўзбекистон воҳалари президентларимиз нигоҳида</i>	148
Saidmuratov Sh., N.M.Karakulov., N.N.Ergashboyeva. <i>O'zbekiston tuproqlarining kimyoviy ifloslanishi va ularni muhofaza qilish yo'llari</i>	150
Шарипов Ш.М. <i>Аҳоли геоэкологик омил сифатида</i>	152
Шажалилов Ш.Ш., Абдуллаев И.Х., Арслонова И.М. <i>Оҳангарон водийси дарёларининг тўйиниши ва хўжаликдаги аҳамияти</i>	155
Чориев А.Ж, Холматов З.М. <i>Ҳаво таркибига чиқариладиган ишлаб чиқариш чикиндиларининг атроф – муҳитга салбий таъсири</i>	158
Эрматова С.М., Юлдашева Б.О. <i>Инсоният ва экологик муаммолар</i>	160
Эшпулатов Ш.Я. <i>Определения возраста древних орошаемых палеочув или агроирригационных ландшафтов</i>	161
Ярашев Қ.С., Абдулқосимов А.А. <i>Ландшафт комплексларини swot – таҳлил усулида тадқиқ этиш масалалари</i>	164
Қаюмова М.М., Қаюмова З.М. <i>Jizzax viloyatidagi lalmi tuproqlarning yer zahiralari</i>	167
Курбонев А.Ф., Разиков О.Т. <i>Физико-географический очерк и о минерально-сырьевых ресурсах горного массива Кульджуктау</i>	169
Xudoyberdiyeva I.A. <i>Mamlakatimizda tabiatni muhofaza qilish va ekologiya</i>	171
Ҳамидов А.А., Мирзакаримова Г.М., Саминжонова О. <i>Ўзбекистонда олиб борилган геоботаник тадқиқотларнинг динамикаси</i>	173
Ҳамидов А.А., Усмонова Б., Раҳматова Ш. <i>Ўзбекистонда ўсимлик дунёсини тадқиқ қилиш бўйича илгари сурилган концепциялар</i>	176

		ландшафт комплексларни ўрганиш, уларни комплекс тадқиқ қилиш табиий географик ва антропоген-ландшафт башоратлаштириш муаммоларини ҳал этишда катта илмий ва амалий аҳамият касб этади.
W	Оғиз томони	Парагенетик комплексларнинг таксономик бирликлар системаси ҳозирга қадар ҳам тўлиқ ишлаб чиқилмаган.
O	Имкониятлари	Парагенетик комплексларни ўрганиш ландшафтлар динамикасини тадқиқ қилишнинг янги-янги услубий имкониятлардан фойдаланишга йўл очиб беради. Ландшафтлар ўртасида таъсир этиш механизмини аниқлаш, уларнинг ўзгаришини прогнозлашда катта имконият яратади. Келиб чиқишидаги ўзаро боғлиқлик ва умумийлик ландшафт комплексларини таъсир этиш механизмини, модда ва энергия алмашилиш жараёнини аниқлаш имконини яратади.
T	Хавфлар	Айрим ҳолатларда парагенетик ландшафт комплекслар ва типологик комплекслар бир-бирини такрорланиб қолиши мумкин. Масалан, қайир, қайир усти терраса.

Хулоса қилиб шунини эътироф этиш лозимки, агар геокомплексларга ландшафт-типологик нуқтаи назардан тавсиф берилса морфологик алоқадорлик принципига, парагенетик комплекс нуқтаи назаридан тавсиф берилса парагенетик принципига, яъни уларнинг келиб чиқишидаги ўзаро боғлиқлик ва умумийлик принципига асосланиш мақсадга мувофиқдир.

JIZZAX VILOYATIDAGI LALMI TUPROQLARNING YER ZAXIRALARI

Kayumova M.M., Qayumova Z.M.

Jizzax Davlat pedagogika instituti

Samarqand shahar 42-sonli umumta'lim maktabi

Lalmi tuproqlarning unumdorligini belgilovchi asosiy omil bo'lib, uning mexanik tarkibi hamda, unga bog'liq tuproqni agrofizikaviy texnologik xususiyatlari, suv o'tkazuvchanligi, nam sig'imi va tuz meyorlari hisoblanadi.

Jizzax viloyati lalmi tuproqlari ichida ko'proq, o'rtacha qumloqli fizikaviy va agronomik xususiyatlarga egadir.

						1-jadval
№	Tumanlar	Loylar	Og'ir qumloqli	O'rtacha qumloqli	Yengil qumloqli	Qumloqli
1.	Baxmal	-	3,5	81,5	15,0	-
2.	G'allaorol	-	2,1	71,1	26,8	-
3.	Zomin	-	8,4	80,8	10,8	-
4.	Zarbdor	1,1	21,8	64,6	12,5	-
5.	Mirzacho'l	-	-	100,0	-	-
6.	Zafarobod	-	-	-	100,0	-
7.	Forish	-	8,7	87,7	9,9	2,7
8.	Yangiobod	-	4,6	78,0	17,4	-
Jami viloyat bo'yicha		0,1	5,3	74,4	19,9	0,3

(Jizzax viloyati Yer resurslari boshqarmasi ma'lumotlari 2015 y)
Tuproqning xususiyatlarini yomonlashtiruvchi omillardan biri suv eroziyasi bo'lib hisoblanadi. Ular yonbag'irli yerlarda ko'proq uchraydi, chunki bu yerlarda

suv oqimi katta tezlik oladi. Tuproq eroziyasida suv oqimlari bilan uning eng unumdor qatlami buziladi va olib ketiladi. Tuproq yuzidagi mayda tuproq zarrachalari olib ketilgandan so'ng tuproq tosh, shag'al va karbonatlarni qattiq bo'laklari bilan boyib ketadi. Bularning barchasi lalmi tuproqlarni ishlab chiqarish qobiliyatini pasaytiradi.

Lalmi tuproqlarning yuvilganligiga ko'ra tavsifi (% hisobida)

2-jadval

№	Tumanlar	Eroziyaga uchragan, ga	Shu jumladan		
			Kuchsiz yuvilgan	O'rtacha yuvilgan	Kuchli yuvilgan
1.	Baxmal	32847	23,1	46,6	30,3
2.	Jizzax	17308	17,2	55,4	27,4
3.	Zomin	13242	24,9	70,9	4,2
4.	Zarbdor	12479	41,4	42,9	15,7
5.	Zafarobod	673	100	-	-
6.	Forish	13035	58,2	37,8	4,0
7.	Yangiobod	10841	39,6	57,7	2,7
Jami viloyat bo'yicha		100425	31,4	50,7	17,9

(Jizzax viloyati Yer resurslari boshqarmasi ma'lumotlari 2015 y)

Viloyat hududida 2-jadvaldan ko'rinib turibdiki, o'rtacha yuvilgan tuproqlar ko'proq. Kuchli yuvilgan lalmi tuproqlar faqat Baxmal va Jizzax tumanlarida keng tarqalgandir. Tuproq unumdorligiga bundan tashqari, uning toshloqligi ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tuproqdagi tosh va shag'allar unga mexanik ishlov berishni og'irlashtiradi. Undan tashqari suv – fizikaviy hususiyatlarini yomonlashtiradi. Yuqori darajada toshloqli toshloqli tuproqda uning mayda zarrachalarini ham kamaytiradi. Bunday tuproqlarda tuproq namligi va o'simliklarning ozuqa elementlari uncha yuqori bo'lmaydi.

3-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki toshloq yerlar faqat Forish va Yangiobod tumanlarida uchraydi. Bu tumanlarda kuchsiz toshloqli (79,7 %) tuproqlar ko'proq uchraydi.

3- jadval

Lalmi tuproqlarning toshloqligiga ko'ra tasnifi (% hisobida)

№	Tumanlar	Toshloqli yerlar, ga	Shu jumladan	
			Kuchsiz toshloqli	O'rtacha toshloqli
1.	Forish	3485	100,0	-
2.	Yangiobod	1370	28,1	71,9
Jami viloyat bo'yicha		4855	79,7	20,3

(Jizzax viloyati Yer resurslari boshqarmasi ma'lumotlari 2015 y)

Lalmi tuproqlar sifatini yuqori darajada tuproq – grunt ni gipslashganlik darajasi ham pasaytiradi. Gipslar tuproqni zichlashtiradi, natijada uning suv – havo va ozuqa meyyorlari yomonlashadi, shuningdek madaniy o'simliklarning ildiz tizimini rivojlanishi qiyinlashadi. Viloyatning gipslashgan yerlari ichida o'rtacha gipslashgan tuproqlar ko'proq uchraydi, lekin G'allaorol tumanida gipslashgan yerlarning yarmidan ko'prog'i kuchli darajada gipslashgan tuproqlar guruhiga kiradi

Lalmi tuproqlarning gipslashganligiga ko`ra tavsifi (% hisobida)					
№	Tumanlar	Gipslashgan yerlar, ga	Shu jumladan		
			Kuchsiz gipslashgan	O`rtacha gipslashgan	Kuchli gipslashgan
		3656	43,2	56,8	-
1.	Baxmal	5819	3,2	40,2	56,6
2.	G`allaorol	2089	37,0	42,3	20,7
3.	Zomin	6006	-	100,0	-
4.	Zarbdor	4896	-	84,2	15,8
5.	Forish 4896	3771	8,0	92,0	-
6.	Yangiobod	3810	86,4	13,6	-
7.	Jizzax	30047	20,4	64,6	15,0
Jami viloyat bo`yicha					

(Jizzax viloyati Yer resurslari boshqarmasi ma`lumotlari 2015 y)

Jizzax viloyati tuproq qoplamlarini o`rganish, lalmi dehqonchilikning yuritilishi ta`siri bilan bog`liq holatda, tuproqlarning qator hususiyatlarini ochish imkoniyatini yaratadi.

ФИЗИКО-ГЕОГРАФИЧЕСКИЙ ОЧЕРК И О МИНЕРАЛЬНО-СЫРЬЕВЫХ РЕСУРСАХ ГОРНОГО МАССИВА КУЛЬДЖУКТАУ

Курбонов А.Ф., Разиков О.Т.

Ташкентский Государственный Технический Университет

Горы Кульджуктау расположены на территории Навоийской и Бухарской областей. Площадь гор составляет более 815 кв.км. До ближайшей ж/д станции «Караката» - 44 км по железному пути «Навои-Учкудук». До ближайшего населенного пункта Жонгельды - 2 км, до населенного пункта Женгельды - 46 км. Имеются грунтовые дороги, связанные с автотрассой Р-61. Расстояние до городов Навои - 135 км, Зарафшан - 90 км, а также ГМЗ-2 - 93 км. В морфологическом отношении данный район представляет собой сочетание характерных для пустыни Кызылкум равнинных пространств, замкнутых котловин и невысоких горных возвышенностей, наибольшая высотная отметка которых достигает +785 м, а наименьшая 360 м. Значительная часть территории представляет собой песчаную пустыню с мелко-грядовым и грядово-ячеистым рельефом, с высотой 5-7 м.

Климат района резко континентальный, характеризуется малым количеством осадков, жарким и сухим летом, холодной зимой, резкими суточными колебаниями температуры. Максимальная температура воздуха (в июле) достигает +45°C, минимальная (в декабре-январе) -30°C. Колебания температуры дня и ночи достигают 10-15°. Количество осадков составляет в среднем 110 мм в год, большая их часть выпадает в зимнее время. Снежный покров достигает 20 см. Постоянны порывистые сильные ветры, несущие пыльные бури.

Растительный мир беден, лесной покров и древесная растительность отсутствует, имеется лишь скудная травянистая растительность, в основном,